

ЛЮДМИЛА ІВАНІВНА МУСАТЕНКО *(до 70-річчя від дня народження)*

Наукова спільнота України святкує ювілей відомого вченого, талановитого фахівця-фітофізіолога, спеціаліста у галузі вивчення метаболізму ростових процесів рослин Людмили Іванівни Мусатенко (24 лютого 1936 р.), яка є членом-кореспондентом НАН України, професором і завідувачем відділу фітогормонології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Світогляд Л.І. Мусатенко формувався під впливом таких видатних вчених, як С.М. Гершензон, А.М. Белозерський, К.М. Ситник та інші. Наукову діяльність Людмила Іванівна почала з вивчення азотного обміну, потім зацікавилася нуклеїновими кислотами і провела їх ретельні дослідження у зв'язку з різною інтенсивністю росту рослин. Вона розпочала вивчати клітинний ріст і метаболізм зародкових органів зріючого та проростаючого насіння, що дало змогу створити новий напрямок фізіології рослин, котрий вивчає структурно-функціональні основи росту осьових зародкових органів. За даними порівняльного клітинного аналізу росту органів зародкової осі змінено існуючі до того уявлення про початок росту зародка у процесі проростання насіння. Сформульовано концепцію щодо провідної ролі гіпокотилу як фактора запуску росту при кільченні насіння дводольних. Одержаний значний фундаментальний матеріал є вагомим внеском у розуміння різних етапів ембріогенезу та проростання насіння. У роботах Людмили Іванівни вивчення найважливіших сторін метаболізму вдало поєднується з детальним анатомо-морфологічним аналізом рослинних клітин, тканин і органів.

© К.М. СИТНИК,
Г.І. МАРТИН,
В.М. ГЕНЕРАЛОВА,
В.А. ВАСЮК,
Н.П. ВЕДЕНІЧЕВА,
І.В. КОСАКІВСЬКА,
В.А. НЕГРЕЦЬКИЙ,
Л.В. ВОЙТЕНКО,
Н.В. КОВАЛЬЧУК, 2006

Логічним продовженням розвитку цього напрямку стало дослідження механізмів росту та розвитку рослин з урахуванням регуляторної ролі фітогормонів. Людмила Іванівна виявила невідомі раніше закономірності функціонування багатокомпонентної системи гормональної регуляції, які полягають у тому, що кількісні співвідношення та активність фітогормонів здатні змінювати спрямованість й інтенсивність фізіологічних процесів.

За ініціативою, під керівництвом і за безпосередньою участю Л.І. Мусатенко вперше досліджено гормональний статус (індолілоцтову та абсцизову кислоти, цитокініни, гібереліноподібні сполуки) представників різних систематичних груп: судинних рослин, водоростей, папоротей, базидіальних, сапрофітних і паразитних грибів та виявлено риси подібності і відмінності їхніх регуляторних систем. Людмила Іванівна багато уваги приділяє вивченню еволюційних аспектів формування системи гормональної регуляції у рослин. Обґрунтовано та експериментально підтверджено концепцію про риси подібності (відмінності) функціонування фітогормонів у рослин і грибів. Роль фітогормонів у регуляції росту та розвитку інтактних організмів розглянуто з урахуванням взаємодії індивідуальних компонентів ендogenousного комплексу із застосуванням екзогенно введених речовин природного походження. З'ясовано, що рівні вільних і зв'язаних форм фітогормонів залежать від стадії онтогенетичного розвитку і типу росту клітин. Запуск фізіологічних і морфологічних програм відбувається шляхом використання різних співвідношень окремих компонентів гормональної системи. Сьогодні під керівництвом Л.І. Мусатенко триває експериментальне вивчення механізмів спокою в насінні різних фізіологічних типів і ролі рістрегулюючих речовин у цьому процесі.

Широким є спектр наукових інтересів ювіляра. Вона брала участь в українсько-американському експерименті, пов'язаному з польотом українського космонавта на кораблі «Колумбія» у 1997 р., вивчаючи фітогормональний статус рослин під впливом мікрогравітації за умов космічного польоту. Людмила Іванівна широко ерудований вчений, вона глибоко цікавиться багатьма галузями ботанічної науки, що засвідчують цінні збори різних видів рослин, зроблені нею під час морських експедицій та далеких відряджень, які стали суттєвим доповненням колекцій Гербарію та Ботанічного музею НАН України. Наукові статті Л.І. Мусатенко про рослинний світ о-ва Мадагаскар є надзвичайно цікавими не лише для ботаніків, а й для широкого загалу.

Багаторічні наукові результати її діяльності опубліковані у монографіях: «Физиология корня» (1972), «Физиология листа» (1978), «Гормональный комплекс растений и грибов» (2003) та більш як у 300 наукових працях, надрукованих у фахових вітчизняних та зарубіжних виданнях.

Л.І. Мусатенко — талановитий педагог, поради та рекомендації якого допомагають молоді розв'язувати складні наукові та життєві проблеми. Вона дала путівку в життя багатьом дослідникам — підготувала 1 доктора та 14

кандидатів наук, продовжує успішно керувати роботою аспірантів. Людмила Іванівна — чутлива і чуйна людина, з розумінням і щирістю ставиться до людей, що її оточують, бере активну участь в усіх суспільних заходах, не залишається байдужою до подій нашого наукового товариства.

Л.І. Мусатенко багато зробила для увічнення пам'яті академіка Миколи Григоровича Холодного. Разом з академіком К.М. Ситником вона була ініціатором й активною учасницею заснування Читань, присвячених М.Г. Холодному, святкування 100-річчя від дня його народження, створення кабінету-музею Миколи Григоровича і впорядкування могили вченого на Лук'янівському кладовищі м. Києва.

Наукову роботу Л.І. Мусатенко успішно поєднує з великою науково-організаційною діяльністю. Протягом багатьох років вона є членом Ради та головою секцій «Фізіологія рослин» Українського ботанічного товариства та «Фізіологія росту і розвитку» Українського товариства фізіологів рослин, членом редколегій «Українського ботанічного журналу», «Альгології» та «International Journal of Algae», Федерації європейських товариств фізіологів рослин та почесним членом Російського товариства фізіології рослин, членом спеціалізованих кваліфікаційних рад із захисту докторських дисертацій за фахом «фізіологія рослин, екологія, біохімія та радіобіологія» при Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка та Інституті фізіології рослин та генетики НАН України зі спеціальностей «фізіологія рослин і генетика». Постійно бере участь у роботі різних комісій, неодноразово виступала ініціатором й організатором конференцій і «круглих столів», присвячених проблемам вивчення дії рiстрегулюючих речовин. Людмила Іванівна — учасник численних конференцій, що проходили в колишньому СРСР, Росії, Чехії, Словаччині, Німеччині, Франції, Італії, Угорщині, Австрії, Голандії, Польщі, трьох наукових експедицій на НДС «Академік Вернадський».

У Людмили Іванівни обдарованість дослідника й організатора, невичерпна працездатність, наукова принциповість, особиста дисциплінованість, вимогливість до себе та своїх учнів гармонійно переплітаються з безпосередністю та оптимізмом, жіночою чарівністю і гідністю, глибокою повагою до колег і друзів, любов'ю до науки і природи. Вона є не тільки видатним, безмежно відданим науці вченим, талановитим організатором, а й надзвичайно мудрою людиною, надійним другом, який у важку хвилину підставить плече і допоможе без зайвих слів, особистістю високої моральності, що сповідує принципи людської та наукової етики. Свій славний ювілей Людмила Іванівна зустрічає у буянні нових наукових задумів, спрямованих на розв'язання ще нерозгаданих проблем фітогормонології і пов'язаних з нею аспектів еволюції та філогенії рослин і грибів.

Людмила Іванівна любить свій дім, сім'ю, вона чудова мати і бабуся, знає чого бажає, не пливе за течією. За своєю натурою вона — бунтівник, здатна планувати та пристосовувати умови до своїх потреб. Людмила Іванівна смілива, опір зустрічає з піднятою головою, не дозволяє неприємностям здолати

себе. Завдяки відвазі і здатності ризикувати завжди йде попереду. Вміє вийти з найскладніших ситуацій, має здібності до аналізу, швидко орієнтується в різних обставинах. Вона вирізняється проникливим розумом і впорядкованим мисленням, може докладати необхідних зусиль для досягнення поставленої мети і, як правило, досягає її.

За активну трудову та громадську діяльність Л.І. Мусатенко нагороджена двома Грамотами Президії НАН України та Центрального комітету профспілки працівників АН УРСР, трьома медалями й орденом «Знак Пошани», Почесною Грамотою Верховної Ради України за особливі заслуги перед українським народом.

Ми всі вітаємо та поздоровляємо дорогу Людмилу Іванівну з днем народження! Бажаємо довгих плідних років життя, невичерпної енергії, здоров'я їй та родині, успіхів і перемог в усіх справах!

*К.М. СИТНИК, Г.Г. МАРТИН, В.М. ГЕНЕРАЛОВА,
В.А. ВАСЮК, Н.П. ВЕДЕНІЧЕВА, І.В. КОСАКІВСЬКА,
В.А. НЕГРЕЦЬКИЙ, Л.В. ВОЙТЕНКО, Н.В. КОВАЛЬЧУК*